

Caritas verksamhet i Hjällbo

Av Gun Holmertz

Vad är Caritas?

Caritas är Katolska kyrkans organ för socialt arbete i Sverige och utvecklingssamarbete i Syd. Caritas är latin och betyder kärlek till människan.

Caritas arbete är beroende av frivilliginsatser från människor med en god vilja som strävar efter rättvisa och solidaritet.

Caritas har funnits i Sverige sen 1945. Till slutet av 50-talet deltog Caritas i uppbyggnad av ett krigshärjat Europa. Under dessa år grundlades två av Caritas kännetecken – att ge hjälp och stöd till alla oavsett etnicitet, religion, kön – att internationellt hjälparbete skall utgå från de lokala församlingarna som en del av den universella katolska kyrkan.

Caritas Sverige är idag en medelstor biståndsorganisation med en årlig budget av 70 miljoner för finansiering av utvecklingssamarbete i Syd.

Caritas Sverige är en del i en stor kedja i ett unikt internationellt nätverk i 194 länder som arbetar i cirka 100.000 lokala grupper.

Caritas Göteborg

1989 bildades Caritas Göteborg och har under årens lopp fokuserat sitt arbete kring följande arbetsuppgifter:

- Opinionsarbete för en human asyl- och invandringspolitik.
- Rådgivning och stöd till enskilda eller familjer som söker asyl i Sverige.
- Hjälp till självhjälp för asylsökande vid Migrationsverket region västs förläggningar samt vid dess förvarsenhet vid Sagåsen Kålleröd i Mölndal.

Utvecklingsarbete 1992 – 1995

Under dessa år hade Caritas möjlighet att vara en av flera kristna hjälppositioner i Göteborgs Kristna Råds (GKR) diakonala utskott med uppgift ”att utreda och eventuellt igångsätta en kyrkornas Frivilligcentral”. Utredningen finansierades av SDN-Lundby (stadsdelsnämnd) med 450.000 kronor, som är resursnämnd för samtliga föreningar i Göteborg som utför ett frivilligt socialt arbete.

Studiebesök till Frivilligcentraler i Norge

I slutet av 80-talet och några år in på 90-talet satsade socialdepartementet i Norge cirka 1 miljard kronor för att utveckla Frivilligcentraler i samtliga kommuner med ett frivilligt socialt arbete. Frivilligcentralerna hade sin bas i föreningar och kyrkliga organisationer. Verksamheterna vid Frivilligcentralen stod öppna för alla medborgare utan krav på något medlemskap.

Det var fullständigt nog att vara boende eller arbetande i en kommunal del.

I stora kommuner fanns tre till fyra centraler där var och en utvecklade sin egen specialitet till exempel ett anti-rasistiskt arbete eller äldre verksamheter. Arbetet bygger till övervägande del på volontärer, hjälp till självhjälp och byte av enklare tjänster som till exempel ”jag har en hund som behöver rastas flera gånger varje dag. Mina svårigheter är att mitt arbete omöjliggör detta”. Anmäler mitt behov på centralen. Samordnaren noterar behovet och hittar snabbt en matte eller

husse som med stor entusiasm tar långa dagliga promenader som höjer livskvalitén hos såväl ”brukare” som ”hjälpare”.

Mycket av den entusiasm, glädje och sättnen att organisera arbetet som vi såg på Frivilligcentralerna vid vårt Norge besök fick ta del av blev till inspiration under den fortsatta utredningen i Göteborg.

Resultat

Årsskiftet 1993-94 var utredningen klar. Den stora frågan ställdes nu till samtliga medlemmar i GKS. Vem vill öppna Göteborgs första frivilligcentral? Till Caritas stora förvåning var tiden inte mogen för någon av de tillfrågade att säga ja till erbjudandet att starta en Frivilligcentral.

Så de tillfrågades kategoriska nej blev en chans för oss i Caritas att utan någon större planering säga: ”vi vill börja”.

Nu med drygt elva års perspektiv är jag förvånad, tacksam och stolt över Caritas Göteborgs styrelse och medlemmar hade mod och förtroende att starta utan några ekonomiska garantier av några kommunala medel för finansiering av Frivilligcentralen. Dårskap har det kallats av många!

Göteborgs Frivilligcenter (GFC)

Under utredningsarbetet runt en Frivilligcentral synliggjordes ett behov från föreningar och kyrkliga organisationer om att det borde finnas ”ett paraply” där organisationer blir medlemmar, utbyte av erfarenheter, utveckla det frivilliga sociala arbetet, utbildningar samt en gemensam röst inför Göteborgs kommun när det gäller såväl ekonomi som respekt för organisationernas samhällsinsatser.

1996 bildades Göteborgs Frivilligcenter. I dag har ”paraplyet” blivit stort med över 100 föreningar samt fyra anställda.

Vad hände sen?

Under ett par år pågick samtal och reflexioner ju mer omfattande vårt arbete blev vid Frivilligcentralen i Hjällbo. Om det inte vore en naturlig process med en lokal Caritas förening i Angered?

Så 2001 var allt klart för att bilda Caritas Angered som lokalförening.

2002 påbörjades ett samarbete mellan Agenda 21 SDF-Bergsjön, Gerås samfällighet, Kurdiska kvinnoföreningen. Syftet var att med Arbetsboken som metod utföra en kartläggning av ett kvarter på tre gator, Meteorogatan, Kometgatan och Nebulosagatan, med 600 lägenheter runt Komettorget i södra Bergsjön.

Arbetet gav som resultat att den 1 april 2003 öppnades Bergsjöns första Frivilligcentral i en 3 rums lägenhet på Kometgatan.

Frivilligcentralen Kometen har fokus på barn- och ungdomsarbete samt stöd till enskilda och familjer i asylprocessen.

Bakgrund till Frivilligcentralens språkträning

Att Caritas började med språkträningsgrupper har sin bakgrund i den uppsökande verksamhet som vi genomförde hösten 1999. Vi besökte de 2.300 lägenheter som ägs och förvaltas av AB Hjällbobostaden som är en del av koncernen Förvaltningens AB Framtiden.

Caritas syfte med uppsökeriet var att kvartersvis, Hjällbo Lillgata, Bondegårdet, Skolspåret, Sandspåret och Bergsgårdsgårdet, inbjuda samtliga boende till ett "Öppet hus" för dialog, en presentation av Caritas, få kontakter och med förhoppning om att hitta boende som ville gå i dialog med Caritas om stadsdelen Hjällbo. Detta moment var extra viktigt eftersom ingen av volontärerna eller jag som samordnare var boende i Hjällbo. Av ungdomarna som deltog i de "Öppna husen" placerades vi under samma rubrik, som tidigare projektledare, konsulter samt anställda inom den kommunala förvaltningen, "den vita kolonialmakten". Uppsökeriet gav som resultat en mängd kontakter men tyvärr inte så många som ville delta i ett fortsatt arbete. Inte av ointresse, för nyfikenheten fanns eller av ovilja utan det fanns tre stora hinder som blev synliga:

- brister i svenska språket
- tveksamhet, hos några misstänksamhet, över vad Caritas egentligen ville med sitt arbete i Hjällbo
- ovana och osäkerhet med att arbeta i processer.

Julledigheten väntade och det fanns 12 män, varav 3 föreningsrepresentanter som gärna ville fortsätta att mötas i januari 1995.

Under våren träffades vi en till tre gånger i veckan. I juni 1995 hade vi kommit så långt i vårt gemensamma arbete att det fanns tre arbetsuppgifter att utveckla som många Hjällbo bor hade behov av:

- en mötesplats där alla skall tala svenska
- alla, oavsett etnicitet skall "våga" gå till Frivilligcentralen
- att skolbarnen får läxhjälp och svenska kontakter

Detta är berättelsen om hur Caritas startade Frivilligcentralen och de verksamheter som de tolv männen, som under årens lopp beskrivs som "de 12 lärjungarna". Männerna som kom från Finland, Irak, Iran, Somalia, Eritrea, Libanon och Chile. Det var även då som vi fick en paroll som har följt oss under alla år: "Hjällbo – en dialogernas stadsdel".

En ytterligare intressant detalj är, att det endast var män som aktivt utformade plattformen för Frivilligcentralens arbete. Dock har männen under årens lopp inte varit, inte heller de "tolv lärjungarna", med i någon större omfattning i arbetet. Frivilligcentralens deltagare är till 85 procent kvinnor.

Språkträning

Under hösten 1995 samlades ett 20-tal personer, indelade i grupper där Caritas målsättning var att arbeta som i en traditionell studiecirkel med 6 till 10 deltagare i varje grupp.

Vi har till varje pris försökt undvika att benämna språkträning som undervisning. För att bedriva undervisning krävs en pedagogisk utbildning vilket endast några få av cirkelledarna har.

Vad Caritas arbetar med är träning av svenska språket i dialog – samtal. Vi använder inga läroböcker.

Ett skäl är att vår ekonomi inte tillåter några bokinköp. Ett annat skäl är att många, många av deltagarna har påbörjat SFI (svenska för invandrare) och av en mängd orsaker aldrig slutfört den språktest som innebär en möjlighet att gå vidare med svenskstudier. Speciellt ur ett kvinnoperspektiv finns det förklaringar såsom, brist på barnomsorg, alltför många barn och ett tungt och ojämnt hushållsarbete, ingen stimulans och uppmuntran till studier från sin omgivning. Ingen tradition av studier, ett stort antal av kvinnorna har en 3 till 4 årig grundskola i hemlandet.

En typisk deltagare är en kvinna mellan 30 till 60 år. Hon har varit i Sverige mellan 5-10 år. I dessa år finns inte den tid som de har varit asylsökande och väntat på ett uppehållstillstånd (PUT) som kan vara allt från 2 till 6 år. Alltså vi talar om kvinnor som har varit i Sverige upp till 16 år och har ett svenskt ordförråd på 500 till 1000 svenska ord.

Så när vi ibland hör från ”alla de beskäftiga” som vet hur flyktingar är och hur deras bristande motivation för att lära sig svenska språket är helt obegripligt.

På Frivilligcentralen vill vi vända på ”de beskäftigas” synsätt och se, uppmuntra och berömma kvinnorna för att de trots alla motgångar och svårigheter i deras vardag vill ta del av Caritas språkträning.

Åren går

Åren har gått snabbt vid Frivilligcentralen. När vi 1995 började med språkträningen var det totalt 20 till 30 deltagare. Undan för undan har intresset väckts så nu har vi 140 deltagare som kommer en till fyra gånger à två timmar per gång i veckan. Ett fåtal kommer varje dag. Majoriteten kommer frivilligt alltså inga krav från NÅGON att de SKALL gå till Frivilligcentralen. Dock har vi sen några år tillbaka deltagare som socialtjänsten kräver närvarointyg på. Till en början var detta ett problem för oss eftersom grunden för allt deltagande i en Frivilligcentral är och skall vara frivilligt. Det är ur denna grupp som Caritas har gjort en intervjustudie vilket kommer att beskrivas senare.

Varför gruppen?

Gruppen är Caritas pedagogiska verktyg. Som jag tidigare har skrivit om är det till övervägande del kvinnor som är aktörer vid Frivilligcentralen. Vi strävar efter att ”blanda” gruppernas deltagare så mycket som möjligt när det gäller etnicitet, ålder och där det finns möjlighet ”sprider” vi ut männen. Att det alltid skall finnas några som har lite fler ord och begrepp för dessa blir då som ”små motorer” och ett tecken på att DET går.

Gruppens sammansättning är ett grannlaga arbete. Det händer att deltagarna går till någon annan grupp beroende av ”spänningar i gruppen”. Kvinnorna i gruppen lär känna sig själva och varandra genom utbyte av erfarenheter från de andras respektive hemländer och svårigheterna i att integreras i en förort där majoritetsbefolkningen inte talar svenska utan arabiska.

Beroende av att deltagarnas antal har ökat dramatiskt är det i vissa grupper upp till femton deltagare. Om möjlighet ges vill vi gärna ha mindre antal deltagare i grupperna men det finns två hinder för detta:

- för få volontärer som cirkelledare eftersom dessa oftast vill göra sin insats på eftermiddag eller tidig kväll
- Frivilligcentralens lokaler är otillräckliga, trots att vi hyr in oss hos grannföreningen Intis stora rum på 50kvm. Lokalen används då gemensamt till flera grupper som till exempel se en film eller en video och därefter förs samtalen i mindre grupper.

Annars är det sig likt

Inga läroböcker, här gäller Metro och Göteborgs-Posten. Högläsning enskilt eller i grupp. Video, inspelade filmer och promenader i ”verkligheten” som till posten, banken, affärer. Vi använder kriter, pennor och papper, tränar mycket med att skriva på whiteboard, ord som blir till meningar. Alla samlas i Frivilligcentralens stora kök för att efter en stund gå till sin grupps lokaler. Varför? En tradition från då våra lokaler var 15 kvm i en tvättstuga ”Gula stugan” Alla fick ögonkontakt.

I Frivilligcentralens större lokaler finns risken att någon ”smiter” in i gruppens rum och därigenom missar kontakt med de övriga grupperna.

Starten på dagens arbete börjar med ”en runda” där var och en berättar vad dom skall göra imorgon. Ingen avbryter och inga kommentarer om vad som sägs. Som avslutning brukar vi alltid ha en ”liten skvallerstund” – alltså senaste nytt från jordens alla hörn.

Förväning

På frivilligcentralen har vi ofta studiebesök. Vid ett tillfälle kom ett par lärare med sina studenter. De lyssnade andäktigt och mer och mer storögt tills en av studenterna bröt tystnaden och frågade: ”vilka prov och tester använder ni för att se om dom har lärt sig något”?

Visst kan vi låta naiva och ”flummiga” när vi berättar om vår Paulo Freire pedagogik (en pedagogik från Brasilien som rörde med alfabetisering och medvetandegörande hos förtryckta befolkningar) i våra grupper. När vi säger att för oss är det fullständigt nog att samtliga deltagare kommer till samlingsplats köket och vid förhinder ringer återbud. Att vid terminens slut har kanske 20 till 30 nya ord som begrips och används korrekt. Att på egen hand gå på ett föräldramöte eller att boka tid på vårdcentralen. Eller att förstå kallelsen till mammografi undersökning och framför allt gå.

Visst är vi tillfreds, vilket har hänt, att några börjar på SFI. Men viktigast för oss är att förstå och ständigt påminna oss själva om att för många av deltagarna krävs stor energi för att åter och åter komma till Frivilligcentralen.

Ja, detta är några bilder från Caritas arbete vid Frivilligcentralen där vi ständigt återkommer till att vårt arbete skall ske med ett underifrånperspektiv med betong på demokrati, solidaritet och delaktighet.

Caritas i Hjällbo

Sedan april 1994 bedriver Caritas ett frivilligt socialt arbete i Hjällbo. Vi började Frivilligcentralens verksamheten i en möteslokal på 15 kvm i en tvättstuga vid namn ”Gula stugan”. Sen januari 1998 hyr vi en lokal på 80 kvm på Bergsgårdsgärdet 69 eftersom vi nu har ”bytt upp” oss från stuga till hus kallas även Frivilligcentralen stundtals ”Vita huset”.

Hjällbo

Människorna i Hjällbo lever i en komplex miljö. De största svårigheterna för många i Hjällbo är deras arbetslöshet samt brist på delaktighet i majoritetssamhället. För att lättare förstå den kontext som Caritas arbetar i följer statistik ur Göteborgsbladet 2004.

I Hjällbo lever 7.238 invånare från 89 länder och det talas 102 språk. 30 procent av de boende har under de senast sex åren kommit direkt från olika flyktingförläggningar i Sverige.

Medelinkomsten är 107.300 kronor per år. 49.8 procent av familjerna har försörjningsstöd (socialbidrag).

Arbetslösheten är mycket hög, 63 procent i åldrar 25-64 år står utanför en ordinarie arbetsmarknad. För 34 procent i ålder 25-64 år är grundskolan den högsta utbildningen. Andel med eftergymnasial utbildning är 17 procent.

I verksamheterna vid Frivilligcentralen deltar cirka 230 personer varje vecka, 80 procent av deltagarna är kvinnor. Vad, hur och i vilken omfattning man deltar är besökarnas eget val i öppen eller strukturerad verksamhet.

Majoriteten av ”brukarna” är de människor som av samhället beskrivs som de socialt utsatta, de

materiellt fattiga, de språklösa samt de arbetslösa.

De deltar sällan i föreningsliv eller i det offentliga samhällslivet. De möts på Frivilligcentralen, känner igen varandra, skapar nätverk och bygger ett socialt kapital i lokalsamhället.

En stor del av Caritas 11-åriga arbete i Hjällbo har koncentrerats till att Frivilligcentralen skall vara en mångkulturell mötes- och arbetsplats. En mötesplats där alla oavsett kön, religion eller etnicitet skall "se och känna" att varje individ respekteras och behövs.

Integration

På Frivilligcentralen byggs nätverk och det finns kontinuitet i Caritas arbete vilket ger deltagarna trygghet, ökad självkänsla och framförallt möten med ökande möjligheter till integration.

En integration med såväl det fåtal av majoritetsbefolkningen som är kvarboende i Hjällbo samt Caritas volontärer som till övervägande del är svenskar eller välintegrerade invandrare.

Integration sker även mellan de olika etniciteter som kommer till Frivilligcentralen.

Frivilligcentralen är den enda mötesplats där alla oavsett ursprung "tvingas" till att kommunicera på svenska.

På Frivilligcentralen finns två regler och krav:

Alla måste tala svenska, därför inbjuder vi alla till att delta i språkträningsgrupper.

Det andra kravet är att alla etniciteter måste "blandas" på Frivilligcentralen.

Vi tolererar inte nationella grupper som isolerar sig i sin särart och i sin kultur.

Vi är medvetna om att dessa två krav kan upplevas som segregering.

Men det är ingen brist på slutna nationella invandrarföreningar i Hjällbo.

Arbetet vid Frivilligcentralen utförs av tre anställda, samtliga är boende i Hjällbo och en samordnare. Samtliga arbetar heltid med 40 timmar i veckan samt 15 volontärer.

Till Caritas är även praktikanter välkomna, från AF/Angered, studenter från Socialhögskolan, elever från Burgårdens utbildningscenter som läser program Barn- och Fritid samt

Mångkulturella folkhögskolans program för behandlingsassistenter.

Språk- och kulturkompetens

Vid Frivilligcentralen finns en samlad kompetens av 18 språk. Vilket kommer till stor användning vid Caritas uppsökande verksamhet i de 2273 lägenheterna samt vid social rådgivning,

jourtelefonen för kvinnor och vid asylärenden. Det är viktigt att påpeka att modersmålen endast används vid hjälp- och stödverksamhet samt vid Seniorkontakten. I allt övrigt arbete är det svenska språket som gäller.

Det ligger mycket arbete bakom all den verksamhet som Caritas har vid Frivilligcentralen och det krävs minst lika mycket arbete för att utveckla arbetet vid Frivilligcentralen.